

ПРИПИНЕННЯ ПРОЖИВАННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В МТП: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ, ПОТРЕБ ТА ВИКЛИКІВ

Дата

12 серпня 2026

БФ «Право на захист»

Бурау Анастасія

ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема: *Правове регулювання та практика припинення проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання*

Мета: комплексно проаналізувати, як на практиці реалізуються процедури виселення та переселення ВПО з МТП, з якими труднощами зустрічаються різні сторони цього процесу, яку підтримку отримують ВПО; напрацювати рекомендації щодо впровадження єдиного державного стандарту гарантій, здатного забезпечити належний захист прав ВПО, незалежно від підстав виселення/переселення.

Методи збору інформації:

✓ Опитування осіб, які:

(а) стикались з випадками виселення/переселення з МТП або

(б) на момент опитування перебували під загрозою виселення.

Загалом був опитаний **101 респондент**, з яких: **74 респонденти** мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням, а **27 респондентів** знаходилися під загрозою виселення (переселення) з МТП не за власним бажанням під час проведення опитування.

✓ Напівструктуровані глибинні інтерв'ю з ключовими суб'єктами, залученими до процесів виселення / переселення ВПО з МТП:

(а) **інтерв'ю з керівниками МТП** у 7 областях України (Львівській, Сумській, Київській, Харківській, Хмельницькій, Чернівецькій та Полтавській).

Проведено **13 інтерв'ю з керівниками МТП**: 8 — у МТП, де відбувалися випадки виселення або переселення, та 5 — у МТП, які могли бути закриті найближчим часом (станом на момент проведення дослідження).

(б) **інтерв'ю з представниками ОМС** у громадах, де мали місце випадки масового переселення мешканців МТП. Проведено **6 інтерв'ю** у Київській, Харківській, Хмельницькій, Чернівецькій, Вінницькій областях та місті Києві.

(в) **інтерв'ю з представниками неурядових організацій** — проведено **8 інтерв'ю**.

Період проведення моніторингової частини дослідження: жовтень 2025 року - січень 2026 року

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

- ✓ Опитано **74 респонденти** із досвідом виселення з МТП **у 12 областях України**. Найбільша частка опитаних припадає на Дніпропетровську (**26%**), Чернівецьку (**14%**) та Запорізьку (**12%**) області.
- ✓ Респонденти - **переважно жінки (80%)**. Найчисельніша вікова група — жінки віком 60 – 79 років (45%).

Такий розподіл частково може бути зумовлений вищою доступністю цієї групи для участі в опитуванні.

- ✓ Переважна більшість респондентів — **ВПО (96%)**. 35% респондентів повідомили, що їхнє житло було знищене або стало непридатним для проживання внаслідок збройної агресії.
- ✓ **Більшість респондентів (73%) проживають у МТП**, зокрема в гуртожитках, притулках чи модульних містечках. Частина опитаних орендує житло (**14%**), а ще **11%** мешкають у тимчасовому житлі, наданому з фондів житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, або в житловому фонді соціального призначення.
- ✓ Переважна частина респондентів проживає (проживали) у МТП тривалий час. **35% зазначили, що перебували у МТП понад два роки.**

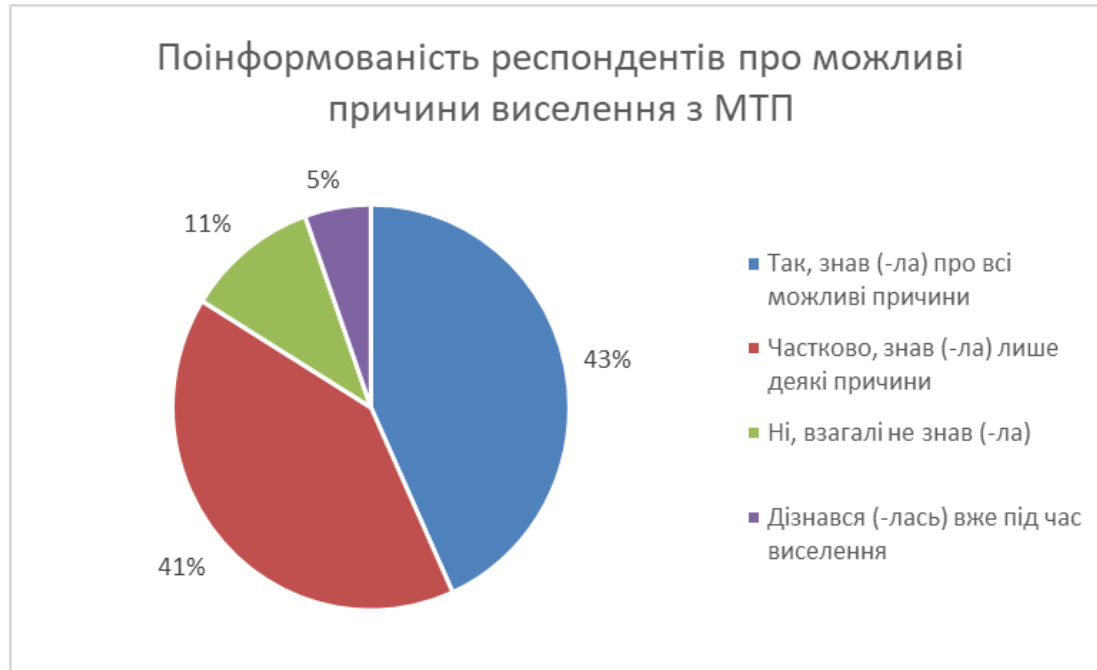
30% — від одного до двох років; **15%** проживали в МТП від одного до трьох місяців, **11%** — від шести місяців до одного року та **8 %** — від трьох до шести місяців. Лише 1% респондентів повідомили, що проживали у МТП до одного місяця.

- ✓ **Найчастіше респонденти проживали у приміщеннях навчальних закладів** — школах, коледжах або університетах (**42%**). Досить поширеним типом МТП також були гуртожитки, де проживали **35%** опитаних. Ще **11%** зазначили, що мешкали у готелях, пансіонатах чи хостелах.
- ✓ **Більшість респондентів (69%) уклали договір на проживання у МТП**. Водночас чверть опитаних (**24%**) зазначили, що договору не уклали, а ще **7%** не пам'ятають, чи було оформлено такий документ.

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

✓ **Переважна частина респондентів була поінформована про можливі причини виселення з МТП: 43%** знали про всі можливі підстави, а **41%** — були обізнані лише частково.

11% зазначили, що взагалі не знали причин, за яких може відбутися виселення, а **5%** дізналися про них уже під час самого процесу виселення.



✓ **Досвід виселення для більшості респондентів є відносно нещодавнім: третина респондентів (31%) повідомила про виселення у 2025 році.**

30% — були виселені у 2024 році.

23% зазначили, що переселення відбулося після вересня 2023 року.

15% виїхали з МТП до вересня 2023 року.

1 респондент пережив виселення кілька разів, а саме: у 2022 та згодом у 2023 році.

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

✓ Повідомлення про виселення

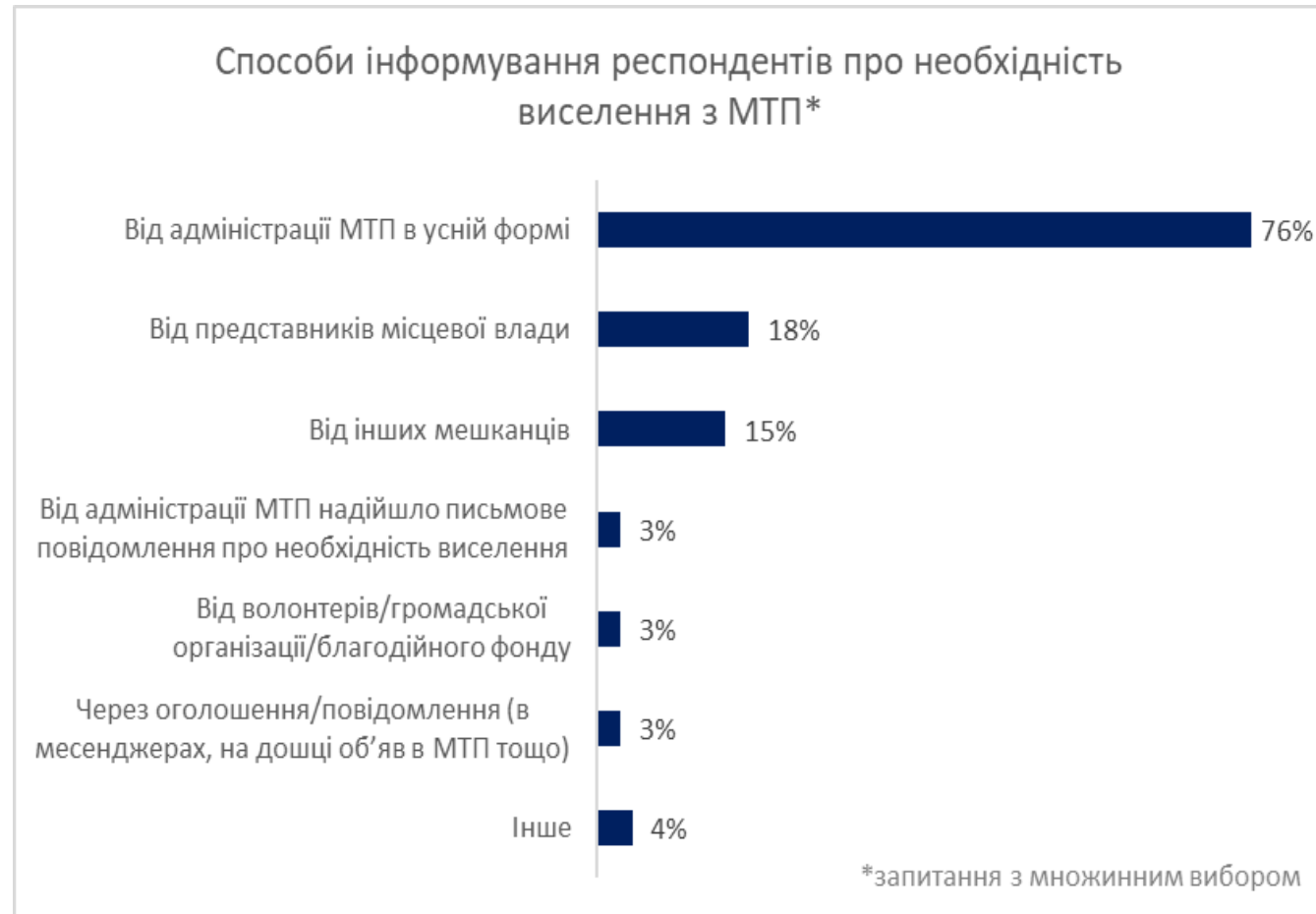
Більшість респондентів дізналися про необхідність виселення **в усній формі** від адміністрації МТП (76%).

Для частини опитаних джерелом інформації були представники місцевої влади (18%) або інші мешканці МТП (15%).

Такі дані свідчать про те, що **процес інформування здебільшого здійснювався неформально!**

Серед інших відповідей респонденти зазначали, що про виселення їх повідомив представник обласної військової адміністрації.

➤ **Порівняння за наявністю договору:** респонденти, які мали укладений договір, у цілому отримували інформацію про виселення (переселення) так само, як і ті, хто договору не мав — переважно в усній формі від адміністрації МТП.



ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

✓ Повідомлення про виселення

Аналіз за офіційним статусом МТП:

- не показав відмінностей відмінності у джерелах інформування про виселення;
- певні відмінності у способах інформування про виселення.

В офіційних МТП, внесених до відповідних переліків місць тимчасового проживання, респонденти отримували повідомлення **в усній формі (75%)**, як і **у неофіційних, де-факто МТП — 90%**.

Як і в офіційних (10%) так і у де-факто МТП (5%) **були випадки повідомлень про виселення без пояснення та документів**.

Лише мешканці офіційних МТП повідомляли про отримання офіційних документів як форми інформування (5%); у неофіційних МТП такі випадки не зафіксовано.

Також 5% респондентів, які проживали в офіційних МТП, зазначили, що не були поінформовані про виселення взагалі; у неофіційних МТП такі випадки не зафіксовано.

Саме у 2025 році зафіксовано найбільшу частку випадків повної відсутності інформування (**13%**), тоді як у 2024 році цей показник становив **9%**, а у більш ранні періоди таких випадків не зазначалося.

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

✓ Причини виселення

Основна причина виселення (переселення)
респондента



- Серед респондентів, які знали причину закриття МТП, найчастіше зазначалося **відновлення використання приміщень за їхнім основним функціональним призначенням (40%)**. Ще 23% повідомили про **перепрофілювання МТП**, а 15% — про закриття у зв'язку з непридатністю приміщень для подальшого проживання.
- Отримані відповіді демонструють, що **причини закриття МТП здебільшого пов'язані з управлінськими рішеннями щодо використання приміщень та їх технічним станом**, а частина мешканців залишалася недостатньо поінформованою про підстави припинення роботи таких закладів.

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

✓ Строк виселення

Найбільша частка респондентів (**38%**) повідомила, що на виїзд із МТП їм дали **менше 15 днів**.

28% отримали строк **від 15 до 30 днів**.

18% респондентів зазначили, що їх **не поінформували заздалегідь** про строк виселення.

Аналіз за офіційним статусом МТП:

Третина (**30%**) мешканців офіційних МТП, як і третина (**35%**) мешканців неофіційних МТП, отримували **менше 15 днів на виїзд**.

Можливість мати понад місяць на підготовку до виїзду частіше фіксувалася в офіційних МТП (**30%**), ніж у неофіційних (**10%**).

Повна відсутність повідомлення про строк виселення — в офіційних МТП це траплялося частіше (**15%**), ніж у неофіційних (**10%**).

У 2025 році респонденти значно рідше отримували короткий строк — менше 15 днів (9%), ніж у 2024 році (36%) та у періоди до (65%) і після (7 респондентів з 11) вересня 2023 року. Строк 15–30 днів у 2025 році був найпоширенішим (52%) і надавався частіше, ніж у будь-який інший період.

Тривалий строк понад один місяць майже не застосовувався у 2025 році (4%), тоді як у 2024 році його отримувала третина респондентів (36%), а до вересня 2023 року — 12%.

Серед респондентів, які мали укладений договір на проживання, **майже половина (45%) зазначили, що на виїзд із МТП їм надали менше 15 днів.**

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

✓ Допомога в процесі переселення

Більшість респондентів (**70%**) отримували допомогу під час виселення (переселення) з МТП.



ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

Види допомоги, яку отримали респонденти під час виселенням (переселенням) із МТП*



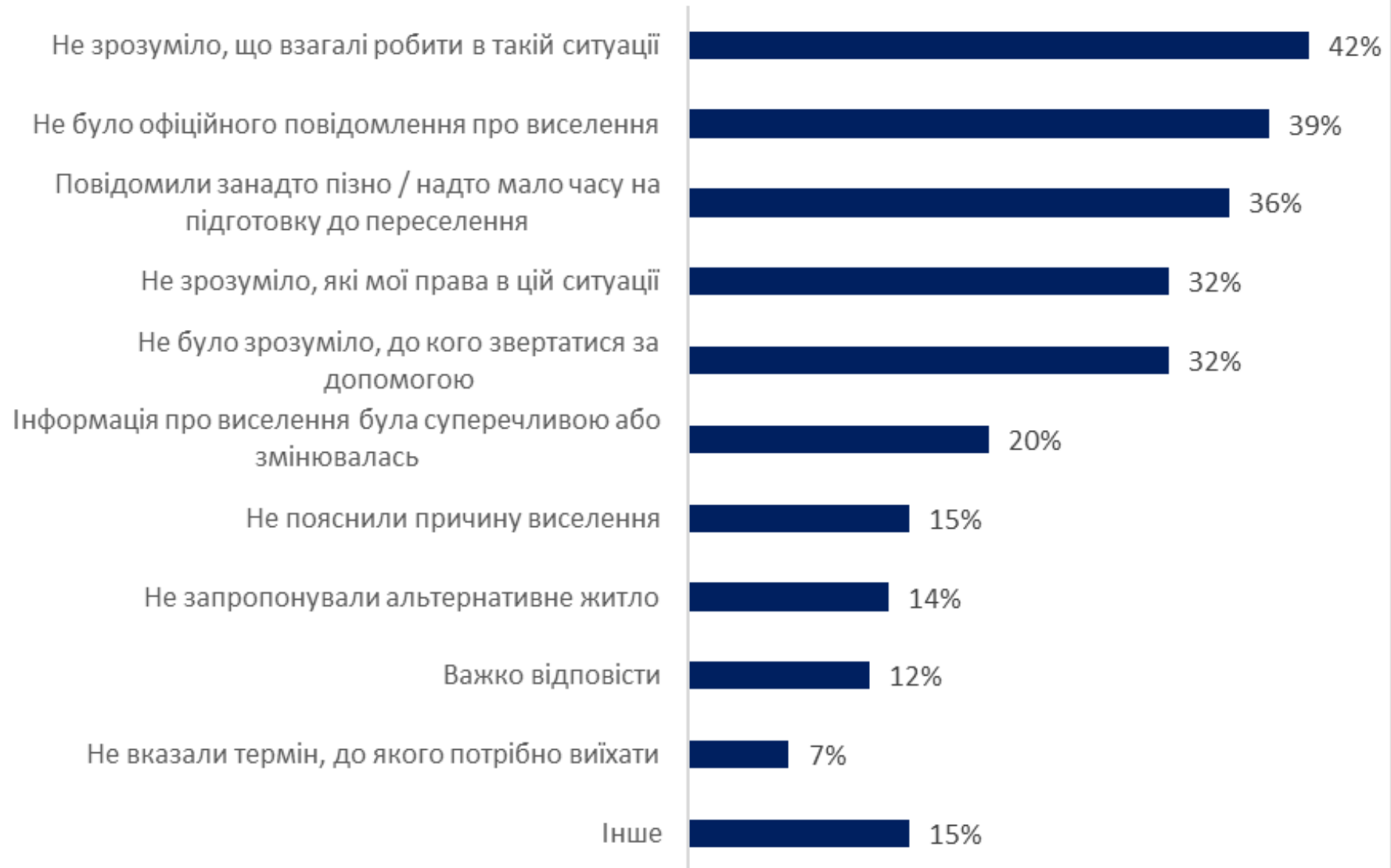
*запитання з множинним вибором

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням



ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

Найбільш проблемні та незрозумілі аспекти процесу виселення (переселення)*



*запитання з множинним вибором

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

На думку респондентів, для покращення процедури виселення (переселення) з МТП потрібно:

*Завчасне,
офіційне та
прозоре
інформування*

*Чіткі правила,
єдиний алгоритм,
краща організація
процесу*

*Забезпечення
альтернативн
им житлом та
рівноцінними
умовами*

*Індивідуальний
супровід та
соціальна
підтримка*

- ✓ необхідність завчасного попередження про виселення (не день-у-день; не менше, ніж за тиждень);
- ✓ надання офіційних письмових повідомлень, чітких пояснень причин;
- ✓ доступність зрозумілих інструкцій щодо дій під час переселення;
- ✓ пояснення прав ВПО та алгоритму процедури;
- ✓ забезпечення законності процедур, дотримання прав людини та принципу поваги до людської гідності в процесі інформування та прийняття рішень.

- ✓ створення стандартизованої процедури для всіх МТП;
- ✓ наявність єдиного підходу та чіткої координації між органами місцевого самоврядування, адміністрацією МТП та іншими залученими структурами;
- ✓ підготовка довідників, контактів служб і покрокових рекомендацій;
- ✓ уникнення суперечливих рішень і корупційних ризиків.

- ✓ надання альтернативного житла як обов'язкової умови виселення;
- ✓ пропозиція кількох варіантів проживання, а не одного;
- ✓ поселення у не гірші умови, ніж були в МТП;
- ✓ перехід від підходу "тимчасовості" до більш сталих та комфортних житлових рішень;
- ✓ доступ до необхідної інфраструктури (транспорт, школа, лікарня);
- ✓ можливість довчитися дітям до кінця навчального року;
- ✓ забезпечення доступного (соціального) житла або житла з мінімальними витратами;
- ✓ недопустимість переселення у віддалені села без доступу до необхідних послуг.

- ✓ участь у процесі соціальних працівників, консультантів;
- ✓ психологічна підтримка, особливо через стрес переселення;
- ✓ комплексний соціальний супровід у процесі та після переселення, зокрема підтримка родин з дітьми, осіб літнього віку та ВПО у складних життєвих обставинах, включно зі сприянням у влаштуванні дітей до закладів освіти та підтримкою у пошуку роботи.

ВПО, які в минулому мали досвід виселення з МТП не за власним бажанням

На думку респондентів, для покращення процедури виселення (переселення) з МТП потрібно:

*Транспорт та
допомога з
перевезенням
речей*

*Врахування
потреб
маломобільних та
вразливих груп*

*Розширення
підтримки
після
виселення*

- ✓ забезпечення транспорту для перевезення речей;
- ✓ допомога з виносом/навантаженням речей, особливо для:
 - людей похилого віку,
 - родин із дітьми,
 - маломобільних осіб;
- ✓ централізована організація переїзду.

- ✓ доступні умови проживання;
- ✓ адаптовані приміщення;
- ✓ розміщення поруч із медичними та соціальними послугами.

- ✓ консультації щодо отримання допомоги від держави та організацій;
- ✓ матеріальна/фінансова підтримка під час переселення (покупка квитків, базові речі);
- ✓ гуманітарна допомога та забезпечення базових потреб;
- ✓ гарантії, що виселення відбувається з об'єктивних причин.

ВПО, які перебувають під загрозою виселення

- ✓ На момент проведення дослідження було виявлено невелику кількість МТП, які перебувають під загрозою закриття, або яких виселяють/переселяють ВПО не їх за власним бажанням.

Такі МТП було виявлено у Львівській, Чернівецькій, Дніпропетровській, Вінницькій, Полтавській, Київській та Тернопільській областях — загалом в 13 населених пунктах, у яких було опитано **27 респондентів**.

З огляду на невелику вибірку та фрагментарність доступної інформації, результати для цієї групи мають **дослідницько-пошуковий характер**.

Вони дозволяють **попередньо окреслити наявні проблеми, виявити потенційні прогалини** у захисті прав ВПО при виселенні з МТП не за власним бажанням та **сформулювати гіпотези** для більш глибокого і системного дослідження.

- ✓ **Соціально-демографічний портрет цих респондентів наступний:**

- *за статевим розподілом*: 23 жінки та 4 чоловіка

- *за віковим розподілом*: від 60 до 79 років — 16 респондентів, від 41 до 59 років — 9 респондентів і у вікових групах від 26 до 40 років та 80+ років — по 1 респонденту.

- *25 з 27 опитаних є ВПО*.

Серед інших категорій вразливостей респонденти називали:

- особа, житло якої було знищено або є непридатним для проживання внаслідок збройної агресії — 5 респондентів;

- особа, яка здійснює постійний догляд за членом родини — 2 респонденти;

- особа, яка потребує постійного стороннього догляду, багатодітна сім'я, самотній (-а) батько/мати — по 1 респонденту.

На момент опитування всі респонденти ще проживали в МТП, проте знаходилися там різну кількість часу: більшість (15 опитаних) — понад 2 роки.

ВПО, які перебувають під загрозою виселення

- ✓ 20 респондентів укладали договір з МТП, 6 — ні, 1 респондент не пам'ятає.
- ✓ 24 з 27 респондентів повністю або частково знали про причини виселення (11 — знали про всі можливі причини, 13 — знали лише деякі причини). 3 респонденти стверджують, що дізнались про причини вже під час початку процедури виселення.
- ✓ Варто зауважити, що майже всі (24 з 27 респондентів) зазначили, що **дізнались про необхідність виселення (переселення) від адміністрації МТП в усній формі.**

Серед інших варіантів (респонденти могли обирати декілька варіантів відповіді): 6 респондентів назвали в якості каналу інформування представників місцевої влади, 5 — через оголошення / повідомлення (письмові, в месенджерах, на дошці об'яв в МТП тощо), 1 респондент — від інших мешканців.

- ✓ Опитані мають різні причини виселення, серед них:
 - закриття МТП** — 9 респондентів;
 - завершення строку проживання, визначеного договором** — 7 респондентів;
 - проведення ремонту в МТП** — 1 респондент;
 - порушення правил проживання / скарги інших мешканців** — 1 респондент;
 - 3 респондентам не пояснили причину.**

5 опитаних зазначили «інше», серед «іншого» насамперед згадували про те, що *немає коштів на утримання МТП в громаді, а також недостатню кількість фінансування від держави на компенсацію комунальних послуг.*

5 опитаних з тих, хто повідомив, що причиною виселення є закриття МТП, зазначили, що *МТП закривається за ініціативою власника МТП*, 2 респондентів — *МТП закривається через відновлення використання приміщень МТП за основним функціональним призначенням.* Про *перепрофілювання МТП* та про *закриття через нестачу коштів* зазначили по 1 респонденту.

ВПО, які перебувають під загрозою виселення

- ✓ 21 з 27 респондентів не ознайомлені з процедурою виселення (переселення) з МТП, в якому проживають. Лише 6 респондентів знають про неї.

У цьому контексті 19 опитаних стверджують, що все ж має бути єдиний офіційно затверджений підхід до регулювання процедури виселення (переселення).

- ✓ 25 з 27 опитаних не знають про можливість оскаржити рішення про виселення (переселення), якщо потрібно. З тих 2 респондентів, хто знає про таку можливість, рішення оскаржив лише 1 респондент шляхом звернення до керівника/адміністрації МТП, на яке не отримав відповіді.
- ✓ Щодо подальших дій після виселення (переселення) з МТП — 16 респондентів не отримали інформації від адміністрації МТП або місцевої влади про те, що робити далі, куди звернутись, як знайти житло тощо, 8 — отримали інформацію частково, і лише 3 опитані стверджують, що отримали всю необхідну інформацію.
- ✓ Оскільки лише 3 респонденти отримали всю необхідну інформацію, то щодо її змісту вони відповіли наступне: **допомогли знайти прихисток, запропонували житло в селі, надали інформацію про альтернативи переселення** (по 1 відповіді на кожний варіант).
- ✓ Опитаним особам, які перебувають під загрозою виселення (19 з 27) не запропонували від держави / громади варіанти альтернативного безоплатного житла. 6 опитаних стверджують, що їм такі варіанти були надані (проте 5 з них не погодились на запропонований варіант житла), 2 — поки що не знають.

Ті, кому такі варіанти запропонували, стверджують:

- 3 респонденти — нові умови є гіршими (*погані умови проживання та відсутній доступ до медичних послуг, не подобаються сусіди, не облаштовано для осіб з інвалідністю, маломобільних осіб, відсутнє укриття*)
- 3 — мають труднощі з відповіддю.

ВПО, які перебувають під загрозою виселення

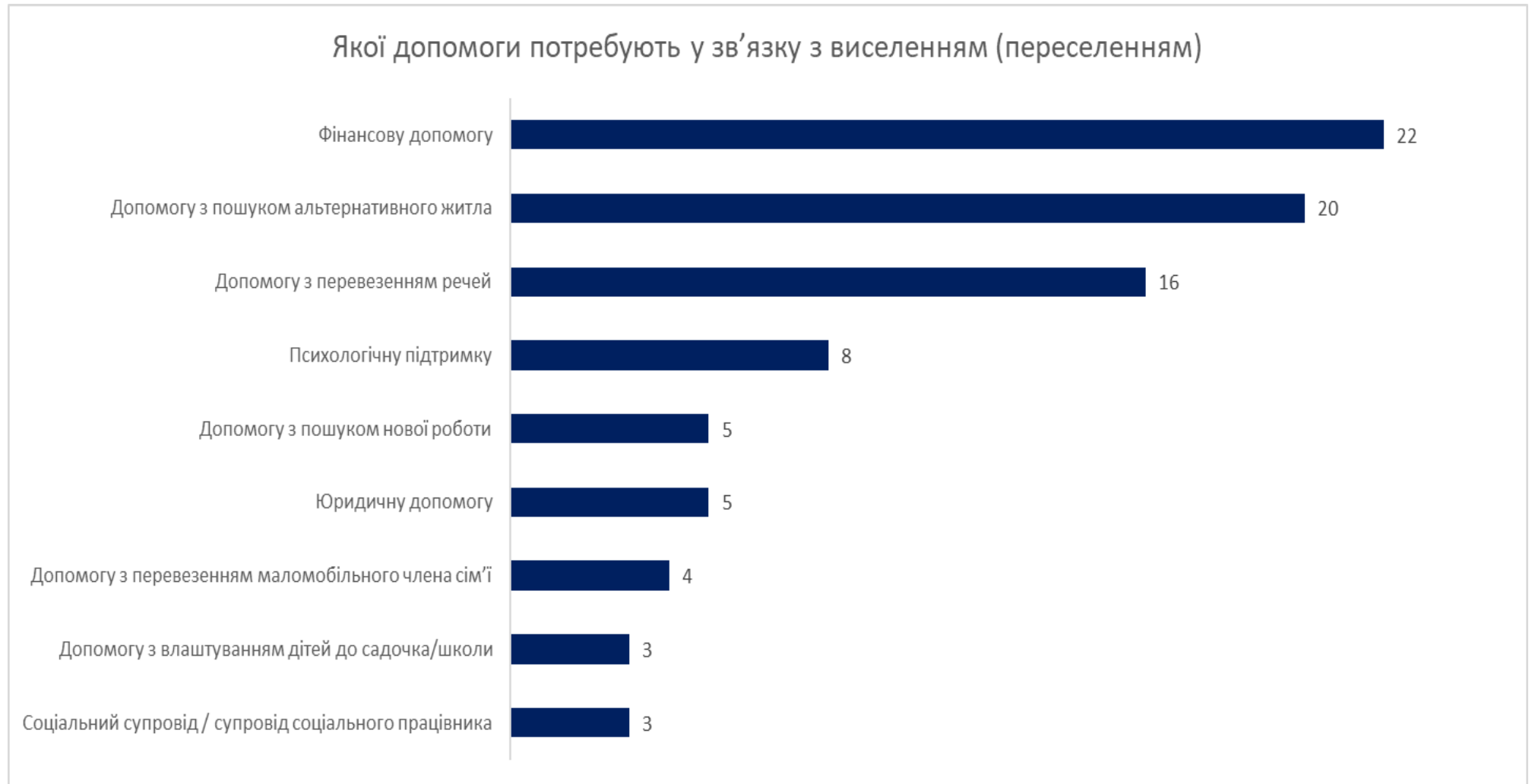
Яким має бути варіант житла, щоб воно було прийнятним



✓ Серед інших важливих критеріїв респонденти назвали доступ до соціальних послуг.

17 опитаних зазначають, що фактор доступу до соціальних послуг після виселення (переселення) є для них критичним/важливим. **АЛЕ:** 8 осіб на момент проживання в МТП їх не отримують, 3 — не захотіли відповідати, 6 — отримують.

ВПО, які перебувають під загрозою виселення



18 з 27 респондентів, які перебувають у процесі виселення з МТП, поки не знають, де будуть проживати.

3 особи зазначили, що переїдуть в інше МТП, 4 — орендуватимуть житло, 1 респондент повернеться до колишнього місця проживання та 1 — надали житло місцеві мешканці, він перебуває на стадії ремонту такого житла.

Емоції, які викликані виселенням з МТП, у більшості респондентів негативні: невизначеність, тривога (22 респонденти), почувають себе вразливими (19 респондентів), відчують, що залишились без підтримки (13 респондентів), відчують, що їх права порушені (9 респондентів).

4 респонденти зазначили, що їх недостатньо інформують. Лише 5 опитаних заявили, що зберігають спокій та упевненість.

ВИКЛИКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ*

На підстав інтерв'ю з ключовими суб'єктами, залученими до процесів виселення / переселення ВПО з МТП



Основні труднощі під час організації виселення з МТП

- Найбільш складний аспект процесу виселення - **психоемоційний стан мешканців**.
- Люди, які тривалий час перебували в МТП і пережили втрату житла, майна та безпеки, сприймають вимогу залишити місце проживання як *повторну травму*. Особливо це відчутно серед мешканців, які пережили підтоплення, активні бойові дії або тривалий період невизначеності.
- У низці випадків труднощі пов'язані з *неадекватною або конфліктною поведінкою окремих мешканців*, що ускладнювало комунікацію, провокувало затяжні суперечки та навіть судові процеси. Наводились приклади довготривалих судових спорів.
- *Соціально-побутові* бар'єри також відіграють значну роль. Мешканці не завжди погоджувалися на запропоновані альтернативи через страх перед новим середовищем, небажання переїжджати до іншого населеного пункту.
- Додаткові труднощі пов'язані з *логістичними аспектами*, включно з нестачею транспорту, ускладненнями в організації переміщень та обмеженою ресурсною спроможністю громад і партнерських організацій.

ВИКЛИКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ*

На підстав інтерв'ю з ключовими суб'єктами, залученими до процесів виселення / переселення ВПО з МТП



Пропозиції щодо покращення процесу виселення

- Респонденти вказують на **потребу у створенні чіткої «дорожньої карти» для ВПО**, яка б детально описувала порядок дій після отримання повідомлення про виселення: куди звертатися, які заяви подавати, які установи відповідальні за подальше розміщення та яка підтримка доступна.
- Окремо **наголошується на необхідності підвищення правової визначеності**: люди мають чітко розуміти, що МТП є тимчасовим форматом проживання, а також знати, які альтернативи можуть бути запропоновані надалі (інше МТП, соціальне житло чи підтримане проживання тощо).
- Ще одним важливим напрямом є **посилення роботи з психоемоційним станом мешканців**: системна психологічна підтримка, роз'яснення щодо адаптації на новому місці і заохочення до формування стабільності в нових умовах замість постійного очікування повернення додому.
- Серед практичних рекомендацій також зазначено **необхідність врахування потреб людей з інвалідністю та осіб похилого віку при розподілі місць розміщення**.

ВИКЛИКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ*

На підстав інтерв'ю з ключовими суб'єктами, залученими до процесів виселення / переселення ВПО з МТП



Потреби МТП для більш гуманної та впорядкованої роботи

- Для підвищення гуманності процесу виселення респонденти відзначають необхідність **посилення міжсекторальної взаємодії та розширення штатної підтримки**. Йдеться про регулярну присутність юристів, психологів, фахівців соціальної роботи та кар'єрних консультантів, які могли б супроводжувати людину від моменту інформування до повної адаптації в нових умовах.
- Також **наголошується на потребі методичних матеріалів та чітких алгоритмів дій для адміністрації МТП**: покрокових інструкцій щодо роботи з конфліктними випадками, особами із психічними розладами або залежностями, а також стандартів фіксації порушень і комунікації з мешканцями.
- Важливою залишається і **матеріальна підтримка**: транспорт, пакування речей, гуманітарні набори, забезпечення базового комфорту після переселення.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

